

SZUDÁN

Vörös Zoltán

Olajban kötött házasság

Kína és Szudán kapcsolatának 50 éve

KÍNA afrikai „szerepvállalása” és különösen Szudánal ápolit, sok tekintetben egyoldalúnak tűnő, a számos belső problémával küzdő országot részben kihasználó kapcsolata évek óta a nemzetközi közösség és különböző társadalmi szervezetek fókuszában áll, és kelt időről-időre kisebb-nagyobb sajtóvisszhangot. Ráadásul az ázsiai óriás a Szudán nyugati felén található, az emberi szenvedés fogalmával összekötött Darfúr tartományban dúló konfliktus kapcsán is egyre többször szerepel a világ híradásaiban, a térség számára tartós békét jelentő megoldás pedig a válság mérete és embertelensége, valamint főképpen Kína érintettsége ellenére még nem született meg. Egy továbbra is létfontosságú nyersanyag ugyanis az emberi jogokat, nemzetközi jogot és egyéb megállapodásokat is felülír: a hihetetlen gazdasági eredményeket felmutató ázsiai ország további fejlődéséhez elengedhetetlen kőolaj.

Kialakuló kapcsolatok

A KÍNAI Népköztársaság és a kelet-közép-afrikai ország nagyon korán, 1959. február 4-én felvette egymással a diplomáciai kapcsolatokat, elindítva ezzel egy már 50 éve tartó, mindkét fél számára gyümölcsöző, kétoldalú együttműködést. A geopolitikai játszmákat meghatározó hidegháborús tömbök szembenállásának ezen időszakában mind a függetlenségét 1956-ban elnyert Szudán, mind a külpolitikáját a Szovjetunió árnyékában kialakító és ekkor még a „nagy testvér” hú követőjeként számon tartott népi Kína a két superhatalomtól némileg függetlenül igyekezett megfontolni diplomáciai lépéseit. Némiképpen ezt a célt szolgálta az 1950-es évek közepén tartott bandungi konferencia is, ahol – többek között – Kína a később megalakult *el nem kötelezettek mozgalma* (1961) egyik vezetőjeként lefektette a „harmadik utas” politizálás alapjait és Peking a mozgalom vezérelvének köszönhetően építette ki kapcsolatait a harmadik világ országaival. Ezeket a bi- és multilaterális együttműködések azután átmentette a hidegháborút követő időszakra is, ugyanis a nyugati segélyezési politika „bukásából” okulva és a harmadik világbeli (globális Dél) országokat testközelből ismerve nem várt el többet a segélyszállítmányokért és – az éppen hatalmon lévő kormányoknak, katonai szervezeteknek, vagy személyeknek juttatott – hitelekért cserébe, mint amire szüksége volt. Nem az emberi jogok betartását követelte, hanem kőolajat, földgázt és egyéb nyersanyagokat kért – és kapott. Ez a „nagyvonalú” üzletpolitika pedig megfelelt a nyugati hatalmak által magára hagyott Szudánnak is.

Az aranyjubileumot ünneplő két ország kapcsolata azonban nem ötven év sikertörténete. A gyors diplomáciai kapcsolatfelvételt több mint harminc éven át szigorúan papíron létező, a két ország kormánya között évente megújított szerződések követték. Az igazi áttörés az 1990-es években történt, két, egymástól független folyamatnak köszönhetően.

Az emberi jogok és az olaj

Kína gazdasági szárnyalása, noha sokan a kommunizmus vívmányának állítják be, nem a Mao által vezetett diktatúrának köszönhető. A kommunista tömb országaihoz hasonlóan ugyan Peking is átültette gazdaságpolitikájába a tervutasításos rendszert, az alapvetően eltérő társadalmi tagoltság ugyanakkor elképzelhetetlenné tette a szovjet minta

teljes átvételét. A párt 1949-et követően az első öt év legfontosabb célkitűzéseként az iparosítást határozta meg. A legfontosabb célt követve agrárországból mielőbb ipari nagyhatalommá akarták tenni a megalakuló népi Kínát, s ez a felmerülő mezőgazdasági problémák ellenére kezdetben sikeresnek is bizonyult. Azonban a Mao pártfőtitkár által 1958-ban bevezetett *nagy ugrás* politikája, figyelmen kívül hagyva az ország valódi állapotát, romba döntötte mind a gazdaságot, mind a mezőgazdasági termelést. A helyzet egészen Deng Xiaoping (a kínai történelem során immáron harmadszori) feltűnéséig nem változott számottevően, a kiigazítás politikája ugyanis helyre igen, de fejlődési pályára nem állította a gazdaságot. A *nyitás politikája* a hetvenes évek végén ugyanakkor elindította azon folyamatokat, melyek révén Kína napjainkra a világ második legnagyobb gazdaságává vált. Az erőltetett fejlesztések azonban mind több és több nyersanyagot kívánnak, melyet az ország képtelen saját forrásokból biztosítani. Peking az 1990-es évektől egyre nagyobb mértékben szorul nyersanyagimportra és ezen igény kielégítése érdekében fordult az éppen felszabaduló afrikai piacok felé.

Az 1980-as évektől kezdve ugyanis a sokszínű kontinensen Kína számára kedvező folyamatok indultak be: az olajmezőket birtokló nyugati olajtársaságok a sorozatos kormányzati döntések okán kénytelenek voltak elhagyni az érintett, emberi jogokat megsértő államokat, köztük Szudánt is. 1997-ben az amerikai kormány gazdasági, kereskedelmi és pénzügyi szankciókat léptetett életbe Szudánnal szemben és minden amerikai vállalatot kitiltott az országból. A texasi Marathon olajtársaság a kirobbanó polgárháború miatt már 1985-ben arra kényszerült, hogy elhagyja az országot. A cég nem vállalta az amerikai kormánnyal való konfrontációt és mindenben alávetette magát a politikai döntésnek. Ugyanígy járt egy másik amerikai vállalat, az 1974 óta az afrikai országban tevékenykedő Chevron is, amely 1992-ben jelentette be kivonulását a kilátásba helyezett szankciók hatására. Az említett döntések okán a szudáni olajmezők többségét ma ázsiai vállalatok birtokolják, egy-két kisebb, az országban már csak korlátozottan munkát végző európai cég, a francia Total és a svéd Lundin mellett. A Total már nem termel olajat az országban, csupán kutatásokat végez, de érdekeltségeit azzal a céllal tartotta meg, hogy idővel majd visszatérhessen a szudáni piacra. A Lundin hasonló okokból maradt az országban, ugyanakkor több területen már a kutatási jogait is átadta a maláj érdekeltségű Petronasnak.

Pekingnek tehát kapóra jöttek a nyugati emberi jogi aggályok és állami olajvállalata bevásárolta ma-

gát a szudáni piacra, ráadásul, elősegítvén a nagymértékű kínai felvásárlást, a nyugati befolyás jelentősen lecsökkent az említett vállalatok kivonulásával vagy háttérbe húzódásával párhuzamosan. Napjainkban három jelentős ázsiai cég irányítja a szudáni olajpiacot: a kínai nemzeti olajvállalat (CNPC – China's National Petroleum Corporation), a Petronas és az indiai ONGC, együttesen birtokolva a termelés több mint 90%-át. A CNPC érkezésével, s az olajkereskedelem megindulásával a kínai-szudáni kapcsolatok is fellendültek.

Nem az olaj a kapocs? – Charles Gordon élete és halála

Noha Szudán és Kína kapcsolata egyértelműen az olajnak köszönhetően mélyült el, a két fél részéről fel-felröppennek a barátság gyökereit és mélységét taglaló történetek. Az egyik közkezdvelt ezek közül Charles Gordon élete és halála.

Gordon, vagy ahogy katonái nevezték, „kínai” Gordon a brit hadsereg tisztje volt a 19. században, aki az említett nevet elnyerve részt vett a kínai felkelések leverésében, ezáltal segítve a nyugati kereskedők megjelenését az addig bezárkózó országban. Természetesen a kínai jelzőt véres fellépéseivel szerezte meg, tisztelőket szerezve hazai, ellenségeket gyűjtve ázsiai részről.

Kínai ténykedését követően Gordont Szudánba helyezték, ahol rémtetteinek híre már megelőzte. Kormányzósága idején a brit gyarmatosítók ellen küzdő mahdisták 1885-ben Kartúmban, a Gordon által építtetett kormányzói palota lépcsőin leszúrták, majd levágták a fejét. A brit tiszt megöléséről szóló hír futótűzként terjedt Afrika-szerte, és rövidesen Kínába is eljutott, megleléssel töltve el százakat.

A szudániak úgy tartják, szívességet tettek az ázsiai ország lakóinak, míg kínai turisták rendre felkeresik azt a helyet, ahol Gordon feje a porba hullt. A tény azonban tény marad: a vérengző brit tiszt borzasztó emléke csak egy régi-halovány emlék lesz majd a már kiapadt olajkutakkal rendelkező Szudán és Kína kapcsolatában.

Az ország húzóágazata: az olajtermelés

Szudánban az olajtermelés történetének kezdete – az első olajvállalat megjelenésének – idejére, 1959-re datálható. Az olasz Agip ekkor szerzett koncessziós jogokat az északkeleti országész feltárására. A szeizmikus kutatásoknál és próbafúrásoknál azonban nem jutott tovább a dél-európai vállalat, a

nagy nyugati termelők – mint a Texas, a Chevron és a Total – ugyanakkor sorra érkeztek az országba, további régiókat bevonva az olaj utáni hajszába. Néhány sikertelen kísérletet követően a cégek többsége befejezte kutatási tevékenységét, a legkitartóbbnak és legszerencsésebbnek bizonyuló Chevron azonban sikerrel járt: a bizonytalan politikai helyzetű, etnikai zavargásoktól sem mentes déli országészben olajat talált. A polgárháborútól sújtott ország „pechjére” nem is keveset. A kitermelés hatalmas nyereségére alapozva az olajvállalatok újabb és újabb területeket vettek birtokba, megkésérítve a térségben élő lakosság életét. A Chevron sikeres fúrásokat hajtott végre 1978 és 1982 között, az amerikai mamutcég azonban már nem tudta beindítani a termelést: a már említett okok miatt távozni kényszerült Szudánból.

A 1970-es, 80-as évek politikai helyzete komoly biztonsági kockázatot jelentett a nyugati cégek és munkásaik számára, a déli lázadók gyakorta támadták az olajkutaknál dolgozó személyzetet. A hitelenség jegyében hozzá kell tennünk: nem is mindig ok nélkül, hiszen számos esetben érte kritika a befektetőket, mondván, a központi kormányzat fegyveres erői „egyengették” a terepet az olajmunkások előtt, sőt, bizonyítékok szerint a fekete aranyért versengő cégek még leszálló és újratöltő állomásokat is biztosítottak a polgárháborúban harcoló kormányerők helikopterei számára, elősegítve ezzel a „déli országész és legfőképp az olajmezők megtisztítását”. A már kutatott területeket az állapotok ismerő, a lehetőséget felismerő, a körülményekhez gyorsan alkalmazkodó ázsiai vállalatok vásárolták fel, a kitermelés beindítását és a várható költségeket felosztva pedig rövidesen konzorciumokat alapítottak. Kína élen járt a próbafúrások kiterjesztésében és érdekelt volt az olaj mihamarabbi felszínre hozatalában is. Az 1997-ben beindított olajtermelés a megfelelő infrastruktúra hiányában ugyanakkor még hosszú hónapokig nem jelentett direkt profitot a szudáni kormánynak. Az ország olajipara vélhetően 1999. augusztus 30-án született meg, amikor az első olajtanker elhagyta az afrikai partokat, ezzel beindítva egy mindkét fél számára sikeres vállalkozást, megkoronázva a korábban már élenkülő gazdasági és kereskedelmi kapcsolatokat és megpecsételve egy egész régió sorsát. A szudáni olajexport alapját adó 1-es, 2-es, 4-es, valamint a 3-as és 7-es blokkok mind többségi kínai tulajdonban vannak: e körzetek bizonyultak a legmegfelelőbbnek a termelés megindítására, s ennek alapján – ázsiai támogatással – ezekhez a mezőkhöz épült meg a kifizetődő exporthoz szükséges olajvezeték is. Az ázsiai vállalatokat tömörítő Greater

Polgárháborúk és humanitárius katasztrófa

Az 1956-ban függetlenné vált államot már évtizedek óta polgárháborúk és válságok sújtják, a fekete-afrikaiak és arabok, illetve a kartúmi kormányzat és a humanitárius katasztrófa által fenyegetett Darfúr régió szembenállása határozza meg a szudáni mindennapokat. Az kilencvenes évek óta tartó szárazság és éhínség további régiókat és lakosok százazreit sodorta súlyos katasztrófa közelébe.

Az 1898-tól brit-egyiptomi fennhatóság alatt álló országra az évtizedekig tartó kettős uralom rányomta bélyegét, az 1956-ban megalakuló kormányzat nem volt képes megteremteni a civil közgazgatást, a közlekedés összeomlott, az állami alkalmazottak hónapokig nem kaptak fizetést. A feszült belpolitikai helyzetet ráadásul tovább súlyosbította az etnikai ellentét, az országot irányító, többségében északon élő főként arab muszlimok, erőszakos islamizálási törekvései sértették a déli, fekete-keresztény és törzsi vallású lakosságot.

Ilyen körülmények közepette robbant ki polgárháború délen, a fekete-afrikai lakosság elszakadási törekvéseit Kartúm erőszakkal akadályozta meg. A sorozatos támadások, egyre véresebb összecsapások során közel félmillióan veszítették életüket.

Egy puccs során az ország élére került Dzsafer Mohamed Nimeiri javaslata aztán átmenetileg feloldotta a konfliktust: elismerte a déliek autonómiáját. A tizenhat évig tartó belső konfliktus

az 1972-es Addisz Abebai Szerződéssel ért véget, amelyben Kartúm részlegesen elismerte a déli tartományok önkormányzathoz való jogát, a felkelőket pedig átvette a megalakuló szudáni hadseregbe.

A béke azonban nem tartott sokáig: 1979-ben Dél-Szudánban hatalmas olajlelőhelyekre bukkantak. Miután a kartúmi kormányzat leszögezte, hogy igényt tart az olajbevételekből, az autonómia felfüggesztésre került. Az újból kirobbanó és eszkalálódó harcok sokszázezer halottat és milliónyi menekültet eredményeztek, az emberi jogok ilyen mértékű sárba tiprása ellen fellépő nemzetközi mozgalmak hatására pedig a nyugati államok megtiltották vállalataik számára az országban való befektetést. Szudán gazdasága a nyolcvanas évek végére összeomlott, a kormányzat eladósodott.

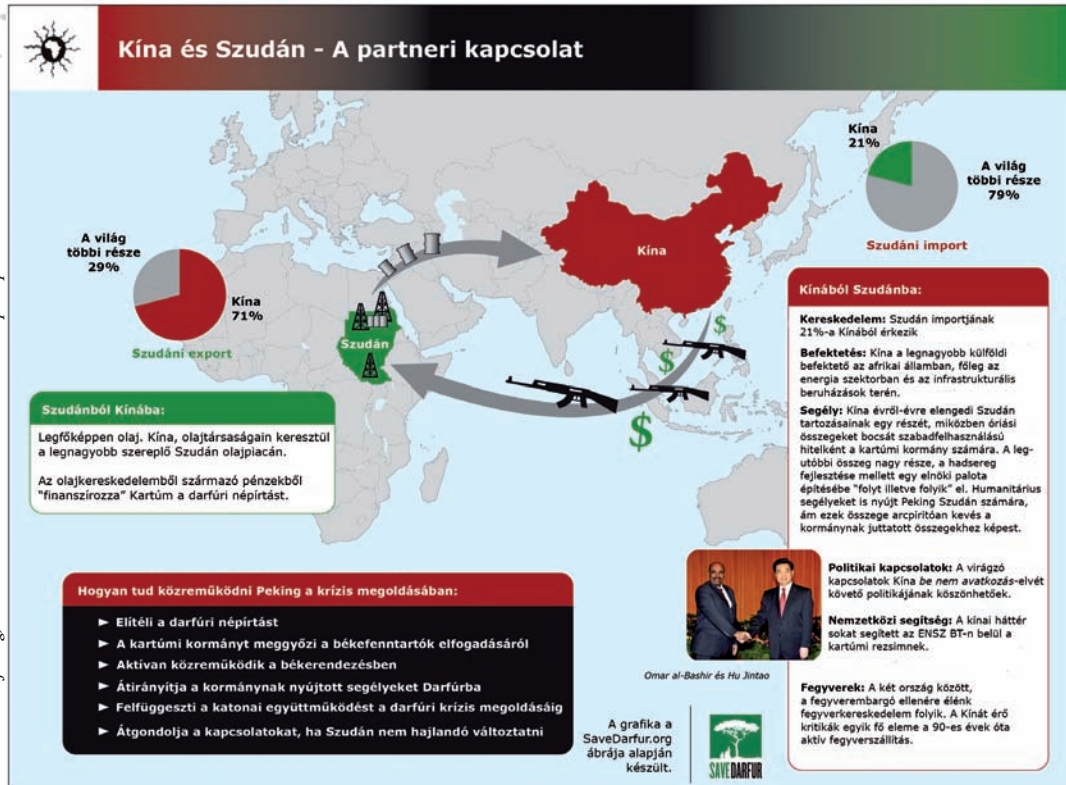
1998-ra komoly humanitárius katasztrófa lehetősége körvonalazódott Dél-Szudánban, melynek hatására a Szudáni Felszabadító Hadsereg (SPLA) tüzszünetet hirdetett. Miután azonban a térségbe érkezett segélyszállítmányok nagy részét elsikkasztották, az összecsapások folytatódtak. Végül 2002-ben kezdődtek meg a mindkét fél által üdvözölt béketárgyalások. A polgárháborút lezárni hivatott megállapodás-csomag utolsó két jegyzőkönyvét 2004. december 31-én parafálták a szudáni kormány és az ország déli részét ellenőrző Szudáni Népi Felszabadító Mozgalom képviselői a kenyai Naivasha városában. Az egyezmény azonban nem terjedt ki a 2003-ban kirobbant darfúri konfliktusra.

Nile Petroleum Operating Company (GNPOC) 1997-ben jelentette be az első, a 2-es bloktól Port Sudanig vezető, összesen 1540 km hosszú vezeték megépítését (Greater Nile Oil Pipeline – GNOP), mely évekkel később lehetővé tette a kőolaj-kitermelés volumenének drasztikus fokozását, a napi kitermelés ütemének ugrásszerű felgyorsítását. A CNPC 2003-ban adta hírül, hogy a 3-as és 7-es blokkok is kitűnő minőségű kőolajat termelnek, így 2006-ra ezeket a mezőket is rákötötték a fő kőolajvezetékre, melyet ráadásul két szakasszal meg is toldottak, bevonva ezzel az 5A és 6-os blokkokat a termelésbe. Az újabb beruházásnak köszönhetően 2007-re Szudán Afrika ötödik legnagyobb kőolajtermelőjévé lépett elő napi 434 000 hordós, 2008-ban már napi 523 000 hordós teljesítményével. A sikeres üzlet lehetősége újabb és újabb vállalatokat vonz a térségbe, miközben az ázsiai cégek egyre nagyobb területen kezdik meg, illetve folytatják a – korábban félbehagyott – kutatásokat. A termelés

megindulása – a hatalmas haszon és a kínai fejlesztések mellett – Szudán olajimport-függőségét is megszüntette és hatékonyan erősítette a két kormányzat egymásba vetett bizalmát.

Külföldi reakciók

A szudáni – és aktuálisan a darfúri – helyzet már évtizedek óta áll nyugati jogvédő szervezetek és civil mozgalmak tüntetéseinek keresztútjában, a nemzetközi közösség (mondhatjuk gyenge) próbálkozásai pedig nem képesek megakadályozni ártatlanok tízezreinek halálát. Kína és az emberi jogokat sárba tipró nagytőke megjelenése kezdetben még kilátástalanabbá tette a küzdelmet, de Peking növekvő világpolitikai és gazdasági szerepe és ezáltal a közvélemény megítélésének fontossága talán mégis segítheti a helyzet megoldását, vagy legalább a konfliktus mérséklését – noha sok pozitívát egyelőre nem látunk.

A polgárháború eszkalálódása a következő lépést vonta maga után: az Egyesült Államok embargót léptetett életbe Szudánnal szemben és a helyi érdekű amerikai vállalatokat „finoman eltanácsolta” az országból. Washington reagálása ugyanakkor több ok miatt sem volt kielégítő, hiszen a nyugati hatalmak így hátat fordítottak annak a problémának, melynek ők is részesei, sőt, részben okozói voltak. A szemtanúk, túlélők beszámolóí szerint ugyanis – mint ahogy arra már utaltunk – az érintett vállalatok is részt vettek a kormányerők akcióiban, az Egyesült Államok pedig – jobbnak látva nem firtatni a lehetségesen jogos kritikát – szó nélkül hagyta e vádakat. A „rendreutasító” célzatú egyoldalú kivonulás és embargó azonban úgyszintén hibás döntésnek bizonyult, mivel a távozó olajcégnek helyébe piacra éhes ázsiai riválisok éreztek, akik még annyira sem törődtek a helyi lakosság védelmével. Az olajüzlet megindulása még inkább elodázta a békés megoldás lehetőségét, a polgárháborút lezáró béke 2005-ös megkötése feltehetőleg csak ideiglenesen oldotta meg a konfliktust, Darfúr tartomány helyzete továbbra is megoldásra vár.

Az ENSZ évtizedek óta figyelemmel kísérte az afrikai ország helyzetét, saját hadsereg, illetve a szóba jöhető nagyhatalmak támogatásának híján azonban sokáig az 1996-os, köztudottan több ország (legfőképp Kína és Oroszország) által kijátszott fegyverembargó volt a szervezet rendezés érdekében

tett legjelentősebb lépése. Kína a Biztonsági Tanács (BT) állandó tagjaként könnyedén meg tudta akadályozni szigorúbb szankciók elfogadását a kartúmi kormánnyal szemben. Az első, már katonai akcióktól maga után vonó ENSZ-döntés 2004-ben, az 1564-es határozattal született meg, melynek nyomán létrehozták az Afrikai Unió Szudáni Misszióját (AMIS) előbb 900, majd 7000 résztvevővel. A katonai potenciállal rendelkező ENSZ tagállamok azonban nem biztosítottak egységeket az akcióhoz, az afrikai felajánlásokra épülő hadtest pedig nem volt képes véget vetni a genocídiumnak, de még béketeremtő szerepét sem tudta betölteni, a menekülttáborokba kényszerültek biztonságáról pedig csak részben tudott gondoskodni. 2007-ben ezért döntés született egy újabb, az 1769-es határozat létrehozásáról. A kezdeményezés érdekessége, és természetesen Peking által kiemelt jelentősége, hogy az az ENSZ BT kínai elnöksége alatt született meg. Természetesen a kínai döntéshozók figyelembe vették a fokozódó nemzetközi felháborodást, mely a 2008-as olimpiai játékok közeledtével igen kínossá vált számukra, és számba vették lehetőségeiket is a szudáni kapcsolatok további békés fenntartására. A mind a 15 tag által elfogadott határozat végül egy jelentősen „kicsontozott” verzióban került a tagok elé. A döntéssel létrehozott Közös Afrikai Unió-ENSZ Darfúri Hadművelet (UNAMID) 26 000 fős létszámmal (beolvastva az AMIS katonákat is) 2010. július

31-ig kapott mandátumot. A megbízatás szerint a résztvevőknek kötelességük megvédeni az ártatlanságokat, mely érdekében katonailag is felléphetnek a fegyveres támadók ellen, a leírtak alapján azonban a kartúmi kormánnyal fennálló konfliktust politikai úton, fegyveres beavatkozás nélkül kell rendezni.

Az UNAMID létrehozása a legjelentősebb nemzetközi reakció a konfliktus kirobbanása óta, kérdés, hogy miért kellett erre a lépésre ilyen sokat várni, miért kellett közel 300 000 ember halálát és több mint 2 millió menekült szenvedését tétlenül végignézni. Mindezt úgy, hogy közben számos ország rendelkezik a helyzet megoldására alkalmas diplomáciai és katonai erővel, három országnak pedig még érdekében is állna a helyzet mielőbbi megoldása, a béke megteremtése. Az Amerikai Egyesült Államok egy, a megoldást célzó lépéssel kifejezné elkötelezettségét a fejlődő országok irányába és egyúttal a Kína felé irányuló bizalmi kapcsolatot is erősítené, ráadásul Szudán stabilizálásával a terrorizmus veszélyét is csökkentené, nem feledve, hogy első akcióit Szudánból indította Oszama bin Laden. Franciaország az amerikaiakhoz hasonlóan érdekelt lenne egy békeateremtő akcióban: a Szudánnal szomszédos országokban, a Közép-afrikai Köztársaságban és Csádban ugyanis komoly gazdasági és politikai érdekeltiségei vannak, többek között ezen országokban állomásoznak az általuk vezetett EU-haderő is, amely a darfúri konfliktus hatására kirobbant polgárháborúkat hivatott megoldani, illetve lecsillapítani. Nem mellesleg pedig nem szabad elfeledkeznünk a francia olajóriás, a Total érdekeltiségéről sem: hatalmas, még ki nem termelt olajmező áll továbbra is a birtokukban. A legtöbbet azonban Kína teheti, az az ország, amely meglepően gyorsan, meglepően nagy presztízsre tett szert Afrikában. John Pendergast és Colin Thomas-Jensen, az enough (www.enoughproject.com) munkatársai szerint az ázsiai ország a változások korát éri, növekvő befolyása ugyanis akarva-akaratlanul új irányba tereli a kínai külpolitikát:

- A korábbi politika, mely szigorúan tisztelte a szuverenitást és amely a be nem avatkozást részesítette előnyben más országok ügyeit illetően megváltozni látszik, köszönhetően a nemzetközi kihívásoknak, úgymint a klímaváltozás, a terrorizmus és a járványok.
- Annak felismerése, hogy nagyobb felelősséggel tartoznak a hosszú távú stabilitásért és a felelős kormányzásért.
- Annak realizálása, hogy a nagyhatalmakkal, köztük az Egyesült Államokkal való kétoldalú kapcsolatokat nem éri meg veszélyeztetni „holmi Szudán-ügyekkel”.

Hosszú távú gondolkodás kialakítása

A felsorolt pontok igen sok helyen támadhatóak, Szudán ugyanis nem csupán egy kaland Kína számára, hanem kőkemény üzlet, melynek során a létfontosságú kőolajért cserébe olyan partnert kaptak, mely a kereskedelem más szektoraiban is hajlandó együttműködni Pekinggel. Ráadásul nem lehet nem észrevenni, Kína afrikai térnyerése már egy hosszú távú geopolitikai megfontolás része. Ennek ellenére elmondható, hogy Kína bizonyos fokig átértékelte szerepét Szudánban. Vélhetően ebben a kérdésben fordulópontot jelentett az olimpia, a világbírák közzeledtével ugyanis médiafelületet kaptak olyan jogvédő szervezetek, sőt országos elismertségnek örvendő politikusok, akik az emberi jogok megsértése miatt a pekingi rendezvény bojkottjára szólítottak fel. A kínai vezetés pedig nem számított botrányra, hanem sikert és csillogást akart bemutatni a világnak, vagyis a 2008-as Kínát. Ennek köszönhető, hogy Peking végül támogatta az 1769-es határozatot, a mindkét fél számára virágzó kapcsolatok átértékelésére azonban még került sor.

Mielőtt azonban elemeznénk, vajon mit is nyerne a partnerek a kapcsolatból, jegyezzük meg: a rengeteg civil tiltakozás nem érte el hatását. Az Egyesült Államok nem lépett fel a kartúmi hatalom túlkapásai ellen, Kína tétlenül nézte, sőt közvetve támogatta százazrek lemeszárlását, az Európai Unió szinte végigaludta a konfliktust, míg a muzulmán világ mindvégig kiállt az ENSZ-ben Szudán mellett, nem emelve az ellen szót, hogy többszáz ezer embert (köztük sok tízezer muszlimot) öltek meg Darfúrban.

Kettős játék

Szudán, az olajexport felvirágzásáig Afrika egyik legszegényebb államának számított, hiszen a hidegháború idején az országban tevékenykedő vállalatok elsősorban saját hasznuk növelésének reményében tevékenykedtek. A helyzet Kína érkezésével és az olajkereskedelem megindulásával alapvetően megváltozott. A két ország kapcsolata két áru említésével leírható: olaj és fegyver. Az együttműködés ugyanakkor nem csak ezeken alapszik, sokkal fontosabb, hogy Szudán igyekszik kielégíteni a pekingi igényeket, ha olajról van szó, a másik oldalról pedig Kína olyan partnert jelent, amely regionális nagyhatalmi pozíciójából kifolyólag képes hathatós nemzetközi támogatást nyújtani a politikai/katonai vezetésnek. A kínaiak olyan támogatók, „akik nagyon kedveznek” – ahogyan azt Awad Ahmed Jaz, szudáni energiaügyi miniszter nyilatkozta. „Nem érdekli őket se

Darfúron a világ szemé?

A nyugat-szudáni Darfúr tartományban tapasztalt erőszakos cselekmények a nyolcvanas években kezdődtek, amikor az Észak-Szudánban (Száhel-övezet pereme) pusztító szárazság elől menekülők többsége, a túlnépesedés veszélyét fokozva, e területre telepedett át. A tartomány vezetői annak reményében fordultak a kormányzathoz, hogy támogatást kapnak az alapvető élelmiszerellátás és a higiénés szükségletek biztosításához, illetve a rendszeresen fosztogató dzsandszavid iszlám milícia tevékenységének megfékezéséhez. Kartúm részéről azonban nem történt értékelhető lépés a válság megoldására, sőt fény derült arra is, hogy a kormányzat fegyverekkel támogatja a miliciát. Mivel az ország egészben jelentős mennyiségű olajat is találtak, a probléma tovább fokozódott. A körülmények hatására 2003 februárjában felkelés tört ki Darfúrnban.

A kormányzat a szárazföldi csapatok mellett a légiert is bevetette a „lázadók” ellen. Napjainkra a dzsandszavid kegyetlenkedéseinek következtében a válság során már több mint 300000 ember halt meg és száma az ENSZ számításai szerint legalább kétmillióra tehető a menekültek száma. A szudáni kormány ennek ellenére 9000 (!) halottat és csupán 450000 menekültet ismer el.

A kezdetben súlyos harcok az Afrikai Unió (csekély számú) katonai jelenlétének és az ENSZ missziójának (UNAMID) köszönhetően az utóbbi években lecsillapodtak, a darfúri tartomány lakosainak módszeres elűzése azonban a kisebb intenzitás mellett is tovább folytatódott. 2008-ban a hágai Nemzetközi Büntetőbíróság bűnösnek találta Omar-al Bashir elnököt háborús bűnök, népiirtás és emberiség elleni bűntettek vádjában, a bizonyítékok összegyűjtése azonban nehézkesen folyik, ráadásul nincs sok esély a regnáló elnök bíróság elé állítására.

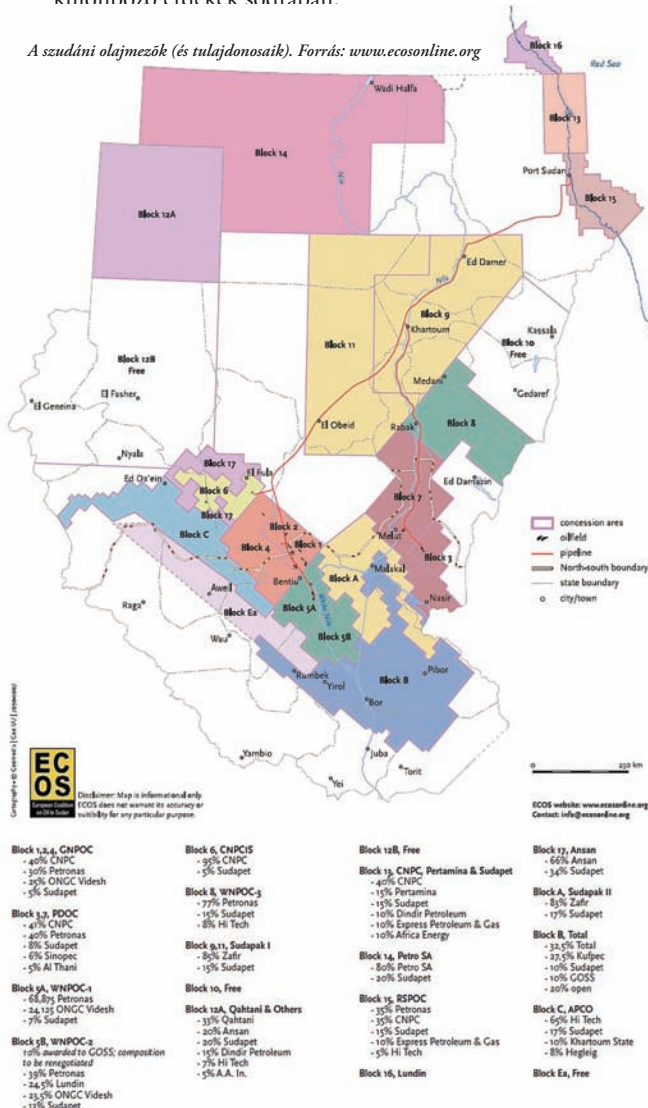
gond, se politika, minden könnyedén és sikeresen megy. A kínaiak keményen dolgoznak, csak az üzlet vezérli őket.”

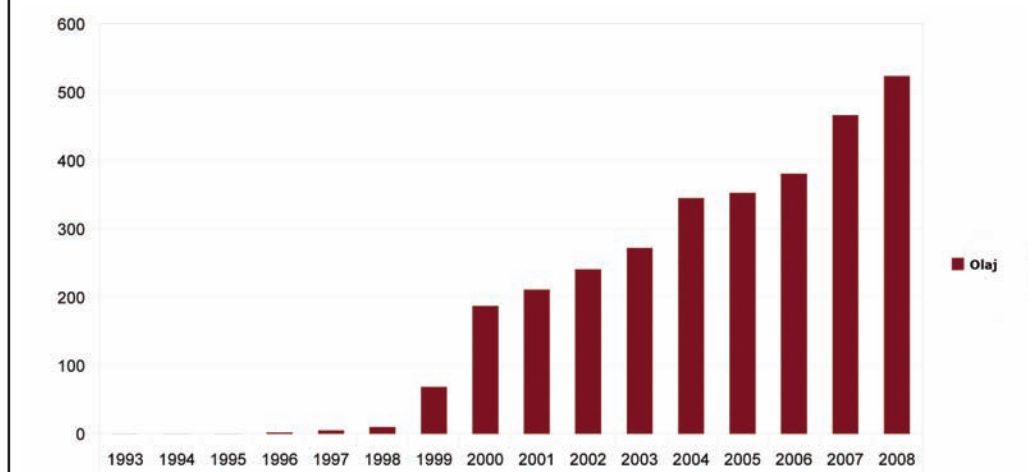
Peking részéről a kartúmi szerepvállalás egyfajta kényszernek is leírható, az olajszükséglet ugyanis rákényszeríti az ázsiai országot a piacok felkutatására. Ezen célokat ugyan nem nézhetjük kritikai észrevételek nélkül, de nem is kérdőjelezhetjük meg, hiszen a világ legnagyobb energiafogyasztója, az Amerikai Egyesült Államok hasonlóan rá van szorulva a nyersanyagra, ha továbbra is fenn akarja tartani gazdasági elsőségét. Washington Közel-Keleten folytatott akciói és az Irak ellen indított háborúja főképpen

az olaj megszerzéséért folynak, hiába csomagolta a republikánus kormányzat más és más papírba a „missziókat”.

A kínai vállalatok Kazahsztántól a Közép-Keletig, mindenhol falakba ütköztek – az energiapiacot domináló multinacionális vállalatokkal nem tudtak versenyezni. Szibériában úgy tűnik Japán előzte meg őket, míg az iraki koncessziókat az Egyesült Államok által indított háború tette semmissé. A világ második legnagyobb energiafelhasználójának azonban szüksége volt az újabb forrásokra és piacokra: a kínai vállalatoknak azokba az országokba kell betörnie, melyekben az európai és amerikai társai nincsenek, vagy nincsenek hatékonyan jelen. Szudán ennek a stratégiának a része. A CNPC a szudáni olajpiac több mint 40%-át birtokolja, ezzel a legnagyobb vállalat az országban, az itt kitermelt olaj Kína fogyasztásának 7%-át teszi ki. Egy ekkora piacnak a kiesése pótolhatatlan lenne a jelenlegi viszonyok között, ezért Kínának egyensúlyoznia kell a különböző érdekek sodrában.

A szudáni olajmezők (és tulajdonosait). Forrás: www.ecosonline.org

A legnagyobb afrikai országgal fenntartott kapcsolat Peking számára még egy szempontból fontos: a kartúmi rezsim óriási összegeket költ el – nagyrészt Kínában – fegyvervásárlásra. Oroszország – és egyes források szerint Franciaország – mellett az ázsiai ország az egyetlen, amely hajlandó megszegni az ENSZ által hozott fegyverembargót kereskedelmi partnere kedvéért. Szudán számára fontos – és a kapcsolatok elmélyítésének egyik kulcsmozzanata – volt, hogy partnere ne érdeklődjön belpolitikája iránt. Peking ebben kitűnő társnak bizonyult, hiszen a be nem avatkozás elvét követve szemet hunyt a felett, hogy Kartúm mire költi a bevételeket és a segélyeket, mit tesz a megvásárolt fegyverekkel.

A teljes képhez az is hozzátartozik, hogy Kína nem csupán az olaj kitermelésében érdekelt, hanem az ehhez kapcsolódó infrastrukturális fejlesztésekben is, melyek további segítséget jelentenek az afrikai állam – ám sajnálatos módon egyelőre csupán annak hadserege – számára. Az ázsiai terjeszkedés más piacokon is megindult, Kína és India hatalmas mennyiségű tőkét pumpált víz- és villamoserőműberuházásokba az elmúlt évtizedben. A kereskedelem minden szintjén szoros az összefonódás, Szudán exportjának kétharmada Kínába megy, és kínai áru teszi ki az import ötödét. Kína számára Szudán a harmadik legnagyobb kereskedelmi partner a kontinensen Angola és a Dél-afrikai Köztársaság után.

A bandungi konferencia zárónapján elfogadott *Tíz elv* tehát továbbra is fontos része a sino-afrikai kapcsolatoknak. Ezen elvek világosan deklarálták „3. ... valamennyi – nagy vagy kis – nemzet egyenlőségének elismerés[ét]... 4. Más nemzetek belügyeibe való be nem avatkozás[t]. (...) 9. A kölcsönös érdekek és az együttműködés elősegítés[ét].”

Üres ígéretek vagy reményteljes jövő

A 2005-ben kötött békeszerződésnek megfelelően 2011-ben népszavazást tartottak Szudán déli régiójában. Egy elszakadást deklaráló döntés alapvető változásokat hozhat az országban: az ásványkincsek többsége felett rendelkező, a jövőben megalakuló déli kormányzat ugyanis a megállapodásoknak köszönhetően 50%-ban részesedne az olajbevételekből. Éppen ezért fontos, hogy addigra Kartúm rendezze kapcsolatát a nemzetközi közösséggel, azonnali hatállyal beszüntesse az ártatlan civilek kitelepítésébe és meggyilkolásába torkolló ellenségeskedést. Azonban az olajbevételek kiesése miatt újra veszélyes helyzet alakulhat ki, így – ismerve a szudáni kormányzat problémamegoldó potenciálját és a gyűlölködés mértékét – rendkívül fontos a külföldi (legfőképp katonai) jelenlét.

Az ENSZ felelőssége tehát – a megkésített reakciók ellenére – óriási. A legtöbbet pedig talán Kína teheti az ügy megoldása érdekében: BT-tagsága és Kartúmmal fenntartott bizalmi kapcsolat ugyanis alkalmas a kétoldalú párbeszéd megteremtésére. Mint említettük, Kína 2007-ben elfogadta a nemzetközi haderőt Szudánba telepítő, az UNAMID-ot létrehozó határozatot, a misszió keretében pedig Kína 315 főt küldött az afrikai országba. Pekingnek azonban megvan a kellő katonai és pénzügyi kapacitása, hogy vezető szerepet játsszon az UNAMID-ban és növelje részvételét az akcióban. Nemzetközi szervezetek számos javaslattal éltek ennek kapcsán a kínai kormányzat felé: küldjenek még több katonai, műszerész és orvosi egységet Szudánba, és szállítsanak kézi fegyvereket és ágyúkat, csakúgy mint légi eszközöket, helikoptereket az UNAMID katonáinak.

Olajmunkások és szakemberek Szudánban http://postconflict.unep.ch/sudanreport/sudan_website/

Szudán problémája tehát összetett és semmiképpen sem könnyen megoldható feladat. Az elmúlt évtizedekben folyt népirtást nem lehet kitorolni az emberek emlékezetéből, a központi közigazgatás és infrastruktúra továbbra sem kiépített, a déli kormányzat is csupán katonai erejének növelésére koncentrál, számos, már régóta napirenden lévő problémát még mindig nem sikerült megoldani. Az egészségügy és oktatás helyzete borzalmas, generációk nőttek fel iskoláztatás nélkül, a külföldi segélyszállítmányok csekély százaléka érkezik meg

rendeltetési helyére, az országban működő segélyszervezetek munkásait nem hagyják dolgozni, sok esetben őket is atrocitás éri a kormány részéről. Ezeket a tényeket nehéz lesz elfeledtetni, miközben az olaj továbbra is meghatározó szerepet fog játszani az ország vagy akár országok életében. A probléma kapcsán Kína szerepe sem intézhető el a tettestárs fogalmával. Egy olyan szükséghelyzetben érkeztek az afrikai országba, amikor nem tudtak máshoz fordulni, a már tradicionálisan jól működő sino-afrikai kapcsolatok pedig megkönnyítették a „letelepedést”.

CHINA
IS HUMAN
SUFFERING

Forrás: wikimedia.org

Ugyanakkor nem szabad szemelnyí a kínai diplomácia embertelensége felett sem, a nyugati értékrendek szerint ugyanis nincs olyan döntés, amely megkérdőjelezi az élethez való jogot, kapcsolódhat az bármilyen olajban gazdag mezőhöz. A kulcsszó ugyanakkor a nyugati értékrend, hiszen az ázsiai állam nem rendelkezik ugyanezen normákkal, saját állampolgáraival szemben sem tartja be ezeket. És ha már a nyugati értékrendről esik szó: az első szudáni olajvállalatok ténykedése mellett sem szabad szótlánul elmennünk. Azok is hasonló módon segítették a hatalmat ártatlanok meghurcolásában, mint ahogy azt ma a kínai olajvállalat teszi. A probléma tehát nem új keletű és nem kezelhető csupán Szudán belső konfliktusaként. A minden bajra gyógyírt hozó receptre azonban még várni kell, és csak remélhetjük, hogy az UNAMID orvosolni tudja a gondokat.

Felhasznált irodalom:

Prendergast, John - Thomas-Jensen, Colin: An Axis of Peace for Darfur, Enough project

<http://www.enoughproject.org/news/press-release-axis-peace-darfur>

Kristof, Nicholas D.: China and Sudan, Blood and Oil, The New York Times

http://select.nytimes.com/2006/04/23/opinion/23kristof.html?_r=1

Thompkins, Gwen: China and Sudan: A Marriage Sealed in Oil, History, NPR

<http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=92304646>

Goodman, Peter S.: China Invests Heavily in Sudan's Oil Industry, Washington Post

<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A21143-2004Dec22.html>

SaveDarfur - China in Sudan: Having it Both Ways

http://www.savedarfur.org/pages/policy_paper/briefing_paper_china_in_sudan_having_it_both_ways/

Su-Dan - Whose Oil? - Sudan's Oil Industry

<http://www.ikvpaxchristi.nl/files/Documenten/econ%20PWYP%20nieuwsbrief/dossier%20final%20klein%20web.pdf>

Tarrósy, István: Sino-afrikai kapcsolatok a világpolitika rendszerében. Kölcsönös hasznok és lehetőségek a 21. században. Külügyi Szemle, 2008. tél. 81-93. o.

Kurlantzick, Joshua: Beijing's Safari. Policy Outlook, 2006 Nov.

Hartung, William D.: Deadly Traffic: China's Arms Trade with the Sudan. Arms and Security Initiative, 2008 August.